

Олексій Подейко,

студент 5 курсу юридичного факультету
Сумського національного аграрного університету

Викрадення з окупованих територій

Зникнення є одним із найбільш розповсюджених фактів в період воєнного стану. З ним пов'язані окремі проблеми як кваліфікації, так і розслідування, особливо у воєнний час.

Зникнення осіб в період з 2014 по 2022 рік пов'язується із проведенням військових дій на території України, і частіше за все під зникненням розуміється викрадення або вбивство. Викрадення являє собою умисну протиправну дію, що здійснюється у відкритий або таємний спосіб, яка полягає в об'єктивному насильницькому або ненасильницькому вилученні особи з її звичного середовища, подальшого її утримання з різною метою всупереч її волі в іншому місці. Проблематика насильницьких викрадень полягає в тому, що не тільки втрачається час, пов'язаний з початковим етапом проведення розслідування з причини окупації, а й втрачаються сліди, можливі свідки вказаних подій, що призводить до проблем побудови версій за даною категорією кримінальних проваджень.

Ще однією проблемою, пов'язаною із викраденнями з окупованих територій українських громадян, є поєднання складів кримінальних правопорушень вітчизняного та міжнародного законодавства. Це стосується, в першу чергу, тотожністю положень ст. 146 КК України (незаконне позбавлення волі, викрадення, що може передувати подальшому вбивству викраденої особи), ст. 438 КК України (порушення законів та звичаїв війни, в частині жорстокого поводження з цивільними населенням, взяття цивільного населення в полон та поєднання насильницького зникнення з умисним вбивством, діями геноцидного характеру), а також Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень та інших міжнародних конвенцій, ратифікованих Україною.

У відповідності до ст. 146 КК України, викрадення супроводжується такими ознаками як: незаконність, дія всупереч волі особи, застосування насильства, погрозу застосування насильства. Суб'єктами можуть виступати будь-які особи, тобто на кваліфікацію дій це не впливає.

Викрадення могуть здійснюватися щодо повнолітніх і неповнолітніх осіб, чоловічої або жіночої статі, військовозобов'язаних і невійськовозобов'язаних. Єдиною спільною рисою у потерпілих є ознака громадянства та проживання на території України, що зазнала окупації. Суб'єктивною стороною є прямий умисел, тобто усвідомлені протизаконні дії, що можуть супроводжуватися за попередньою змовою небезпечним способом, із застосуванням зброї і протягом тривалого часу.

На відміну від злочину проти честі та гідності, порушення законів та звичаїв війни відповідно до ст. 148 КК України, може передбачати об'єктивно жорстоке поводження з цивільним населенням. Сюди також можуть відноситись дії із незаконного затримання і вбивства, що прямо пов'язується із викраденням і вивезенням з території України окремих затриманих, серед яких можуть опинитися як цивільні, так і військові.

У відповідності до положень Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, під насильницьким зникненням визначаються такі дії, як: викрадення, незаконний арешт, затримання, незаконне позбавлення волі в будь-якій формі. Тобто даний нормативний акт найповніше надає перелік незаконних дій, пов'язаних із зникненням.

Спільним у наведених нормативних актах є те, що зникнення супроводжується незаконними діями насильницького характеру, з будь яких мотивів, і направлені такі дії на осіб з числа українців, незалежно від статі, віку, відношення до військового обов'язку.

Проблеми, пов'язані із розслідуванням зникнення українців з окупованих територій, полягають у наявності значного проміжку часу між самим зникненням і його виявленням, між виявленням зникнення і його розслідуванням. Другою проблемою є те, що насильницькі вивезені з території України особи можуть опинитися на території іншої країни і в подальшому місце їх перебування не буде швидко встановлене. Ще однією проблемою є визначення суб'єкта розслідування: на території України під час періоду воєнного стану, окрім визначених положеннями КПК України органів розслідування, діють спеціально створені іноземні організації, які займаються збором доказів щодо воєнних злочинів на території України з боку країни-агресора.

Повернення ж викрадених та насильницькі депортованих громадян України додому є поза процесуальним механізмом, що взагалі здійснюється не уповноваженими на це суб'єктами – журналістами та представниками ЗМІ, Червоного Хреста, волонтерами. Тобто виникає проблема: відсутність криміналістичної методики, яка б дозволяла реалізувати механізм розшуку та повернення на батьківщину уповноваженими КПК України суб'єктами зниклих громадян, вірогідно, у насильницький спосіб вивезених, депортованих до ворожої держави. Серед процесуальних дій, які необхідно вчиняти у випадках фіксації таких насильницьких зникнень, є, на наш погляд,

наступні. По-перше, це внесення даних про зниклу особу до ЄРДР, перевірка заяви. По-друге, проведення НРСД та інших процесуальних та непроцесуальних заходів, направлених на встановлення місця знаходження зниклої особи. По-третє, розробка загального механізму повернення таких осіб в межах обміну полонених, інших видів обміну, вивчення досвіду інших країн з подібних питань.

Підсумовуючи викладене, пропонуємо створення робочої групи із зазначених питань, яка б розробила продуктивний діючий механізм із встановлення місця знаходження депортованих з України громадян і повернення цих насильницькі переміщених осіб в Україну.

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

Рада аспірантів юридичного факультету

Студентська організація юридичного факультету

Студентський науковий гурток
«Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

09 травня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 09 травня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 215 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**